

פתח דבר

אנו בעיצומה של מגפת הקורונה, המטלטלת את העולם ואת מדינת ישראל, משפיעה על חיינו באופן ניכר ומהווה מבחן לחוסן האישי והלאומי שלנו. אני רואה חשיבות בכך שגם בימים אלה משרד מבקר המדינה ממשיך בפעילותו, בכפוף לאתגרים בעת הזו, לשם טיוב פעילותם של גופי הממשלה.

משרדנו עקב אחר פעולות הממשלה במהלך הגל הראשון וכבר אז החל בביצוע ביקורת בכמה נושאים הנוגעים לטיפול במשבר הקורונה ובהשפעותיו, בדומה לביקורת המתקיימת במדינות אחרות באירופה ובארה"ב. במסגרת הביקורת הועלו ממצאי ביניים אשר תיקונם יכול לשפר את תפקוד המערכות הממשלתיות והציבוריות בטיפול במגפת הקורונה ואת השירות לציבור. לאור חשיבות הנושא והערך המוסף הטמון בתיקון הליקויים מהר ככל האפשר, מצאתי לנכון להניח על שולחן הכנסת את ממצאי הביניים ולפרסמם לציבור.

דוח מיוחד זה מתפרסם בהמשך לממצאי הביניים שפורסמו בספטמבר 2020 בעניין **טיפול הממשלה במובטלים ובדורשי עבודה במשבר הקורונה**. בדוח המתפרסם בזאת נכללים פרקים העוסקים בהיערכות רשות המיסים למשבר ובאיכוני השב"כ במהלך המשבר וממצאי ביניים בנושאים שונים הנוגעים למערכת הבריאות ולמערכת החינוך. אדגיש כי ממצאי הביניים עלו במהלך ביקורת שעדיין מתבצעות, וכי נושאים אלו ישולבו בדוח כולל ומקיף הנוגע להתמודדות ממשלת ישראל עם משבר הקורונה. הדוח צפוי להתפרסם במהלך שנת 2021.

דוח ביקורת זה מתווסף לדוח מיוחד של נציבות תלונות הציבור במשרדי שפורסם בספטמבר 2020. דוח הנציבות סוקר את פעולות הנציבות בעת המשבר ומתאר את התלונות שהתקבלו בגל הראשון של משבר הקורונה עד יוני 2020.

חשיבותם של הנושאים שנבדקו ניכרת בייחוד בעת הזו, בעיצומו של הגל השני של מגפת הקורונה ונוכח המשמעויות המהותיות הנובעות מכך בכל הנוגע לצורכי הבריאות, החינוך והכלכלה, לשם סיוע לאוכלוסיות שנפגעו במהלך המשבר ובעקבותיו, כגון אוכלוסיות הקשישים, המובטלים ומי שהוצאו לחל"ת, וכן לצרכים אחרים. במציאות כזאת גוברת החשיבות של פעילות תקינה, יעילה, מועילה וחסכונית של הממשלה.

הביקורת בנושא **היבטים בפעילות רשות המיסים בתקופת משבר הקורונה** העלתה כי על אף ההיערכות המוקדמת והמהירה של רשות המיסים לתפקוד שוטף בתקופת משבר הקורונה, שירות הלקוחות של הרשות התקשה לתת מענה יעיל ומהיר לפונים אליו. כמו כן עלו ליקויים באופן מתן המענקים שעליהם החליטה הממשלה. מומלץ כי רשות המיסים תפעל לתיקון הליקויים כדי לשפר את היערכותה לעבודה בצל משבר הקורונה, וכי לקראת המשך ההתמודדות עם המגפה תבחן באופן עיתי את הפגיעה המשקית בענפים ובעסקים מסוימים ובהתאם תסייע בגיבוש הקלות לענפים ועסקים אלו.

נוכח ההתמודדות של מדינת ישראל עם ההתפשטות הניכרת של מגפת הקורונה הוסמך שירות הביטחון הכללי, תחילה על ידי הממשלה ובהמשך מכוח חוקים של הכנסת, לסייע במאמץ הלאומי לצמצום התפשטות הנגיף, וזאת על ידי איסוף ועיבוד של מידע טכנולוגי. בביקורת בנושא **הפעלת יכולות טכנולוגיות של שב"כ לסיוע למשרד הבריאות בביצוע חקירות אפידמיולוגיות במאבק בקורונה** עלה שהכלים שהפעיל השירות לא איפשרו לו לעמוד במשימה שהוטלה עליו במלואה, ותוצרי פעילותו שיקפו פוטנציאל של כניסה של אנשים רבים מאוד לבידוד, בהם רבים שלא היו במגע קרוב עם חולה. בהתחשב במכלול ממצאי הביקורת מומלץ שממצאי שב"כ ישולבו באופן יזום בחקירה אפידמיולוגית

יסודית ומעמיקה על ידי תשאול של החולה. נוסף על כך יש מקום שמשרד הבריאות ומשרד המודיעין, בסיוע המל"ל, יפעלו להטמעה אפקטיבית של אמצעים דיגיטליים חלופיים לאיכון שב"כ. ועדת המשנה של הוועדה לענייני ביקורת המדינה של הכנסת החליטה להטיל חיסיון על חלקים מדוח מבקר המדינה בנושא זה, לשם שמירה על ביטחון המדינה, בהתאם לסעיף 17 לחוק מבקר המדינה, התשי"ח-1958 [נוסח משולב].

נוכח ממצאי הביניים בנושא **תשתיות מחשוב ללמידה מרחוק ומרחבי למידה חלופיים בתקופת משבר הקורונה** מומלץ כי משרד החינוך ישלים בדחיפות מיפוי של אמצעי קצה וקיום חיבור למרשתת (אינטרנט) בבתי התלמידים והמורים, ויפעל לאספקה דחופה של אמצעי קצה לתלמידים ולמורים שאין ברשותם אמצעים אלה, בין היתר על ידי הסדרת מעורבות המגזר השלישי בחלוקת מחשבים לתלמידים נזקקים. עוד מומלץ לבחון את הגברת השימוש במרחבים סביבתיים פתוחים מחוץ לבתי הספר למטרת למידה ומפגשים בעת הזו.

הביקורת בנושא **הטיפול באזרחים הוותיקים השוהים במוסדות החוץ-ביתיים בתקופת משבר הקורונה** העלתה כי באפריל 2020 התגוררו 71,100 אזרחים ותיקים במוסדות חוץ-ביתיים, וכי שיעורם של דיירי המוסדות האלה מכלל הנפטרים מקורונה עד אוקטובר 2020 היה 36%. מומלץ שמשרד הבריאות יבחן בראייה כוללת את הדרכים השונות לבידוד הדיירים במוסדות כפתרון לבלימת קצב ההדבקה בהם. עוד מומלץ כי המשרד יבחן את האפשרות להגדיל את מספר הבדיקות הנלקחות מהדיירים והעובדים במוסדות אלה בימי סוף השבוע, שכן לפי נתונים מאוגוסט 2020, בימים אלה מספר הבדיקות שבוצעו באוכלוסייה הכללית היה קטן ביותר מ-50% משאר הימים. כמו כן מומלץ כי משרד הבריאות יבחן אם ניתן לנצל טוב יותר את האפשרות לאשפז אזרחים ותיקים חולי קורונה במחלקות הקורונה בבתי החולים הגריאטריים.

בנושא **מערך הדגימות ובדיקות המעבדה לאבחון קורונה** הועלה כי במדינת ישראל 40 מעבדות לבדיקות קורונה; ממוצע מספר הבדיקות מאמצע יולי עד אמצע אוגוסט 2020 היה כ-25,000 בדיקות ביום. עד 9.8.20 בוצעו בישראל כ-2 מיליון בדיקות קורונה. נוכח הממצאים בפרק זה מומלץ כי משרד הבריאות יבחן דרכים שבכוחן לייעל ולקצר את תהליכי הבדיקות וישלים את הנתונים על זמני הליכי הדיגום והבדיקה במלואם; ינחה לבצע בדיקות איכות בשלב הדגימה; ינתח את הגורמים לתוצאות השגויות של הבדיקות ויפעל לצמצומן של תוצאות אלה. על משרד הבריאות לשקול להנחות כי לצוותי טיפול ורפואה הבאים במגע עם חולי קורונה או עם אוכלוסיות בסיכון יבוצעו בדיקות עתיות לזיהוי הנגיף. ראוי כי משרד הבריאות יבדוק חלופות לשימוש באריות הקלקר המשמשות לשינוע הבדיקות אשר מזהמות את הסביבה.

בביקורת בנושא **רפואה בקהילה בעת התפרצות נגיף הקורונה** הועלה כי קיימת ירידה של 50% בביקורים הפיזיים במרפאות במרץ-אפריל 2020 לעומת ינואר-פברואר אותה שנה; מצבם הרפואי של חלק מהחולים היה חמור, ובהימנעותם מלפנות למרפאות בקהילה ולבתי החולים הם סיכנו את חייהם. עוד נמצא כי הוזמנו 3.4 מיליון מנות חיסון נגד שפעת, וכי בתחילת ספטמבר 2020 עדיין לא הושלמה ההיערכות למתן החיסונים. כדי להבטיח כי אוכלוסייה גדולה ככל האפשר תחוסן נגד שפעת וכי החיסונים יינתנו בזמן ובאופן בטוח, מומלץ לגבש תוכנית סדורה למתן החיסונים. עוד מומלץ כי משרד הבריאות, בשיתוף האיגודים המקצועיים בהסתדרות הרפואית בישראל, יקיים הליך הפקת לקחים מהניסיון שנצבר עד כה בנושא הרפואה מרחוק, ויפעל לשימור היכולות שהתפתחו בעת מגפת הקורונה לצורך פיתוח ויישום של כללים הרלוונטיים לעת שגרה לקראת התפרצות של גלים נוספים, אם יקרו.

הביקורת בנושא **חקירות אפידמיולוגיות לצורך קטיעת שרשרת ההדבקה בנגיף הקורונה** העלתה כי בתקופת הביקורת (מאי-אוגוסט 2020) למשרד הבריאות לא הייתה

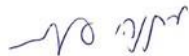
מערכת יעילה לניהול איכותי של מערך החקירות האפידמיולוגיות. במדגם אקראי של 76 חקירות שנערכו ביוני וביוולי 2020 במחוז ירושלים נמצא כי כ-64% מהן החלו ארבעה ימים ויותר לאחר האבחון, אף שפרק הזמן היעיל לקיומן הוא 24 - 48 שעות ממועד קבלת תוצאה חיובית של בדיקת מעבדה ועד לסיום החקירה. עוד נמצא כי החקירות תועדו בטפסים ידניים המזונים בשלב מאוחר יותר למערכת לניהול החקירות, וכי חלק מהנתונים הוזנו בשיטה של מלל חופשי ולא כטופס ממוחשב "חכם" שבו מזונים נתונים נבחרים מתוך רשימה. כמו כן, גם לאחר הגדלת מספר החוקרים האפידמיולוגיים, בספטמבר 2020 עדיין היה שיעורם בישראל קטן משיעורם במדינות אחרות.

דוח זה משקף את חזון מבקר המדינה ואת יעדיו, ובכללם ביצוע ביקורת בונה, רלוונטית, אובייקטיבית ומכבדת, אשר מכוונת אל אתגרי העתיד, מטייבת את פעילות הגופים המבוקרים, מקדמת את מילוי ייעודם ומגבירה את התועלת שהציבור יכול להפיק מפעילותם; הביקורת מתמקדת בנושאים חברתיים, ובהם השירות לאזרח, ובסיכונים המהותיים המשפיעים על פעילות הגופים המבוקרים, ופועלת להטמעת נורמות של תקינות בסדרי הממשל והמינהל הציבורי ושל טוהר המידות.

הביקורת שממצאיה מובאים בדוח זה בוצעה על ידי החטיבה לביקורת חברה ורווחה, החטיבה לביקורת תחומי כלכלה ותשתיות לאומיות והחטיבה לביקורת מערכת הביטחון במשרד מבקר המדינה. תודתי נתונה לעובדי חטיבות אלה וכן לשאר עובדי המשרד שהיו מעורבים בכתיבת הדוח, על עבודה מקצועית, יסודית, יעילה ובלוח זמנים קצר, בפרט בימים של התפרצות נגיף הקורונה.

על הגופים המבוקרים לפעול במהירות וביעילות לתיקון הליקויים שטרם תוקנו כדי לטייב את המשך התמודדותם עם משבר הקורונה.

אני מאחל לכולנו התמודדות מיטבית עם משבר הקורונה וחזרה בטוחה לשגרת החיים.

מתניהו אנגלמן
מבקר המדינה
ונציב תלונות הציבור

ירושלים, מרחשוון התשפ"א
אוקטובר 2020

